

KASBIY TA'LIM TASHKILOTLARI O'QUVCHILARIDA MOLIYAVIY SAVODXONLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Raxmatullayeva Durdona Ravshanovna

Kasbiy ta'limni rivojlantirish instituti, "Ta'limda boshqaruv" kafedrası mudiri, p.f.d. (DSc), prof.

Davlyatova Sayyora Gulamovna

Toshkent transport texnikumi "Hisob va biznes" kafedrası mudiri

sayyora.davlyatova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22892460>

Annotatsiya: Mazkur maqolada kasbiy ta'lim tashkilotlari o'quvchilarida moliyaviy savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari va ushbu jarayonda «Moliyaviy charxpalak» metodini qo'llash imkoniyatlari tadqiq etilgan. Zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassislarini tayyorlashda o'quvchilarning shaxsiy moliyaviy resurslarni boshqarish, budjetni rejalashtirish, jamg'arish, investitsiya imkoniyatlarini baholash va moliyaviy xavflarni tahlil qilish kompetensiyalarini shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, maqolada kompetensiyaviy yondashuv asosida ishlab chiqilgan «Moliyaviy charxpalak» metodining mazmuni, tuzilishi va uni ta'lim jarayoniga joriy etish mexanizmi yoritilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy ta'lim tashkiloti, texnikum, moliyaviy savodxonlik, moliyaviy kompetensiya, pedagogik metod, metod, «Moliyaviy charxpalak» metodi, budjet,

jamg'arish, investitsiya, moliyaviy xavf, kompetensiyaviy yondashuv.

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ У ОБУЧАЮЩИХСЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

*Рахматуллаева Дурдона Равшановна —
Институт развития профессионального
образования, заведующая кафедрой
«Управление в образовании», п.ф.д. (DSc),
проф.*

*Давлятова Сайёра Гуламовна — Ташкентский
транспортный техникум, заведующая
кафедрой «Учёт и бизнес»*

Аннотация: В данной статье исследуются педагогические основы развития навыков финансовой грамотности у обучающихся профессиональных образовательных организаций, а также возможности

применения метода «Финансовая карусель» в данном процессе. В условиях современного рынка труда одной из актуальных задач является подготовка конкурентоспособных специалистов, обладающих компетенциями в области управления личными финансовыми ресурсами, планирования бюджета, формирования сбережений, оценки инвестиционных возможностей и анализа финансовых рисков. В этой связи в статье раскрываются содержание, структура и механизм внедрения метода «Финансовая карусель», разработанного на основе компетентностного подхода, в образовательный процесс.

Ключевые слова: профессиональная образовательная организация, техникум, финансовая грамотность, финансовая компетентность, педагогический метод, метод, метод «Финансовая карусель», бюджет, сбережения, инвестиции, финансовый риск, компетентностный подход.

METHODOLOGY FOR DEVELOPING FINANCIAL LITERACY SKILLS AMONG STUDENTS OF PROFESSIONAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

*Raxmatullayeva Durdona Ravshanovna —
Institute for the Development of Professional
Education, Head of the Department of
Management in Education, p.f.d. (DSc), prof.*

*Davlyatova Sayyora Gulamovna — Tashkent
Transport Technical College, Head of the
Department of Accounting and Business*

Abstract: This article examines the pedagogical foundations for developing financial literacy skills among students of professional educational institutions and explores the possibilities of applying the “Financial Carousel” method in this process. In today’s labor market, one of the key priorities is to prepare competitive specialists by developing students’ competencies in managing personal financial resources, budgeting, saving, evaluating investment opportunities, and analyzing financial risks. From this perspective, the article presents the content, structure, and implementation mechanism of the “Financial Carousel” method, which was developed based on the competency-based approach, and discusses its integration into the educational process.

Keywords: professional educational institution, technical college, financial literacy, financial competence, pedagogical method, teaching method, “Financial

Carousel” method, budgeting, savings, investment, financial risk, competency-based approach.

Kirish. Jahon iqtisodiyotida yuz berayotgan o'zgarishlar, raqamli moliyaviy xizmatlarning kengayishi hamda mehnat bozorida iqtisodiy kompetensiyalarga bo'lgan talabning ortishi yoshlarning moliyaviy savodxonligini rivojlantirishni dolzarb vazifaga aylantirmoqda. Ayniqsa, texnikum o'quvchilari yaqin kelajakda mehnat faoliyatiga kirishishi, mustaqil daromad topishi, shaxsiy budjetni rejalashtirish, mablag'larni oqilona boshqarish, jamg'arish, investitsiya imkoniyatlarini baholash, moliyaviy xatarlarni tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish va shaxsiy moliyaviy qarorlar qabul qilishi sababli ularda moliyaviy bilim, ko'nikma va mas'uliyatli munosabatni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili va metod. O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonunida ta'limning asosiy maqsadi shaxsning intellektual, ma'naviy-axloqiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlash hamda uning jamiyat va mehnat bozorida munosib o'rin egallashiga ko'maklashish ekani belgilangan [1]. Shu bois kasbiy ta'lim tizimida o'quvchilarning moliyaviy savodxonlik ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini xalqaro standartlar asosida

takomillashtirish, ta'lim jarayonini kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish hamda mehnat bozori talablariga mos raqobatbardosh kadrlar tayyorlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri etib belgilangan. Jumladan, 2024-yil 16-oktabrdagi Farmonda kasbiy ta'lim tizimida malakali kadrlar tayyorlashni yanada takomillashtirish, xalqaro ta'lim dasturlarini joriy etish, ta'lim mazmunini mehnat bozori talablari bilan uyg'unlashtirish hamda kompetensiyaga yo'naltirilgan o'qitish texnologiyalarini keng tatbiq etish vazifalari belgilangan [2].

Shuningdek, 2025-yil 23-oktabrdagi kasbiy ta'lim sohasiga oid hujjatlarda ham kasbiy ta'lim muassasalarida ta'lim dasturlarini xalqaro tajriba asosida takomillashtirish, o'quv jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, ta'lim natijalarini kompetensiyalar asosida baholash hamda amaliy yo'naltirilgan o'qitishni kuchaytirish vazifalari belgilab berilgan [3, 4].

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan ishlab chiqilgan uslubiy materiallarda moliyaviy savodxonlik fuqarolarning ongli moliyaviy qarorlar qabul qilishi, shaxsiy budjetni samarali rejalashtirishi hamda jamg'arma va investitsiya imkoniyatlaridan oqilona foydalanishiga xizmat qiluvchi muhim omil

sifatida e'tirof etiladi. Shuningdek, moliyaviy bilim va ko'nikmalarni yoshlar orasida erta shakllantirish ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va moliyaviy xatarlarni kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlanadi [5].

Bugungi o'zgaruvchan amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, moliyaviy savodxonlikni o'qitishda ko'pincha nazariy ma'lumotlarni yetkazishga ustuvor ahamiyat beriladi. Natijada o'quvchilar olgan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llashda qiyinchilikka duch kelishadi. Shu bois ta'lim jarayoniga interaktiv, kompetensiyaga asoslangan va amaliy faoliyatni tashkil etuvchi pedagogik metodlarni joriy etish zarur.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qitishning asosiy maqsadi faqat nazariy bilimlarni yetkazish emas, balki ta'lim oluvchilarda bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llay olish kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat. Shu sababli o'quv jarayonini turli pedagogik metodlar asosida tashkil etish dolzarb ahamiyat kasb etadi [6].

Muhokama va natijalar. Pedagogik metodlar ta'lim oluvchilarning o'quv jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlaydi, mustaqil fikrlash, muammoni tahlil qilish, qaror qabul qilish va jamoada ishlash kabi XXI asr ko'nikmalarini rivojlantiradi. An'anaviy darslarda o'quvchi asosan tinglovchi vazifasini bajarsa, innovatsion pedagogik metodlarda u bilimni mustaqil izlovchi, tahlil qiluvchi va amaliy qo'llovchi sub'ektga aylanadi.

Ayniqsa, kasbiy ta'lim muassasalari o'quvchilarida moliyaviy savodxonlikni oshirishda pedagogik metodlardan foydalanish muhim hisoblanadi. Chunki moliyaviy savodxonlik faqat tushunchalarni bilish bilan emas, balki byudjet tuzish, daromad va xarajatlarni tahlil qilish, jamg'arish, investitsiya qilish hamda moliyaviy xavflarni baholash kabi amaliy faoliyat orqali shakllanadi. Bu esa keyslar, simulyatsiyalar, rolli o'yinlar, loyihalar va mualliflik pedagogik metodlari orqali samarali amalga oshiriladi.

Kasbiy ta'lim sharoitida metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorgarligini kuchaytiradi. Ular real iqtisodiy vaziyatlarni modellashtirish orqali moliyaviy qaror qabul qilish tajribasini hosil qiladilar, nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'laydilar hamda iqtisodiy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini egallaydilar. Shu nuqtai nazardan, «Moliyaviy charxpalak» kabi mualliflik pedagogik metodini joriy etish ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Ushbu metod o'quvchilarning moliyaviy faoliyatni bosqichma-bosqich rejalashtirish, tahlil qilish, baholash va takomillashtirish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada ta'lim oluvchilarda moliyaviy madaniyat, iqtisodiy tafakkur va mas'uliyatli moliyaviy xulq-atvor shakllanadi.

«Moliyaviy charxpalak» metodi kompetensiyaviy yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim, muammoli o'qitish va

refleksiv tahlil tamoyillariga asoslangan mualliflik pedagogik metodidir.

«Moliyaviy charxpalak» metodining asosiy g'oyasi moliyaviy qaror qabul qilish jarayonini bir martalik harakat sifatida emas, balki muntazam takrorlanuvchi sikl sifatida tashkil etishdan iborat. Charxpalak ramzi har bir bosqichning keyingi bosqich bilan uzviy bog'liqligini va o'quvchi har bir sikldan keyin yangi bilim, amaliy tajriba hamda tahliliy fikrlash ko'nikmasini hosil qilishini anglatadi.

Metod moliyaviy bilimlarni amaliy hayot bilan bog'lashga xizmat qiladi hamda o'quvchilarni mustaqil qaror qabul qilishga, resurslarni samarali boshqarishga va moliyaviy xavflarni baholashga o'rgatadi. Kasbiy ta'lim muassasalarida ushbu metod

quyidagi bosqichlarda qo'llanilsa yaxshi samara beradi.

«Moliyaviy charxpalak» metodi – bu ta'lim oluvchilarda moliyaviy savodxonlik kompetensiyalarini bosqichma-bosqich va uzluksiz rivojlantirishga qaratilgan interaktiv pedagogik metoddur. Metod charxpalak shaklida tashkil qilinib, har bir sektor moliyaviy qaror qabul qilishning muhim bosqichini ifodalaydi. Barcha bosqichlar tugallangach, jarayon yana boshidan takrorlanadi va ko'nikmalar mustahkamlanadi. Charxpalakning 8 bo'lagi bo'lgani kabi, bu metodning ham 8 ta bosqichi mavjud bo'lib, bular quyidagilardan tashkil topgan:

1-rasm. «Moliyaviy charxpalak» metodini amalga oshirish bosqichlari.

«Moliyaviy charxpalak» metodining 1-bosqichi – moliyaviy maqsadni belgilash. Metodning birinchi bosqichida ta'lim oluvchilar o'zlarining qisqa, o'rta va uzoq

muddatli moliyaviy maqsadlarini aniqlaydilar. Bu bosqichda ishtirokchilarning shaxsiy ehtiyojlari, mavjud resurslari va kelajakda erishishni istagan natijalari tahlil qilinadi. Masalan, uy-joy sotib olish, ta'lim uchun mablag' jamg'arish, shaxsiy biznes tashkil etish yoki moliyaviy xavfsizlik zaxirasini shakllantirish kabi maqsadlar belgilanadi. Shu orqali ta'lim oluvchilarda moliyaviy rejalashtirish ko'nikmasi va strategik fikrlash rivojlanadi.

2-bosqich. Daromad manbalarini aniqlash. Ushbu bosqichda ishtirokchilar o'zlarining asosiy va qo'shimcha daromad manbalarini tahlil qiladilar. Doimiy ish haqi, qo'shimcha ish faoliyati, tadbirkorlikdan tushum, investitsiyalardan keladigan daromad va boshqa manbalar aniqlanadi. Shu bilan birga, daromadlarni oshirish imkoniyatlari ham baholanadi. Bu jarayon ta'lim oluvchilarda moliyaviy imkoniyatlarni ko'ra bilish va daromadlarni diversifikatsiya qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

3-bosqich. Xarajatlarni rejalashtirish. Bu bosqichda barcha xarajatlar turkumlarga ajratiladi. Majburiy xarajatlar (oziq-ovqat, kommunal xizmatlar, transport, ta'lim), ixtiyoriy xarajatlar (dam olish, ko'ngilochar tadbirlar, qimmatbaho xaridlar) hamda kutilmagan xarajatlar tahlil qilinadi. Ta'lim oluvchilar xarajatlarning ustuvorligini belgilash va ortiqcha sarf-xarajatlarni qisqartirish bo'yicha takliflar ishlab chiqadilar. Natijada moliyaviy intizom va tejamkorlik ko'nikmalari rivojlanadi.

4-bosqich. Budget tuzish. Mazkur bosqichda daromad va xarajatlar o'rtasidagi muvozanat hisoblanadi. Ta'lim oluvchilar shaxsiy yoki oilaviy budjetni oylik, choraklik yoki yillik reja asosida shakllantiradilar. Budjetda daromadlar, majburiy xarajatlar, jamg'armalar va ehtimoliy investitsiyalar uchun alohida ulush belgilanadi. Shu orqali ishtirokchilar mablag'ni samarali taqsimlash va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashni o'rganadilar.

5-bosqich. Jamg'arish strategiyasini tanlash. Bu bosqichda ta'lim oluvchilar turli jamg'arish usullarini taqqoslaydilar va o'z maqsadlariga mos strategiyani tanlaydilar. Masalan, har oy daromadning ma'lum qismini ajratib borish, zaxira jamg'armasi tashkil qilish yoki depozit hisobvarag'idan foydalanish kabi usullar ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, inflyatsiya va mablag'ni saqlash bilan bog'liq xavflar ham muhokama qilinadi. Bu jarayon ishtirokchilarda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan uzoq muddatli fikrlashni shakllantiradi.

6-bosqich. Investitsiya imkoniyatlarini baholash. Ushbu bosqichda ta'lim oluvchilar turli investitsiya vositalari haqida ma'lumot to'playdilar va ularning afzallik hamda kamchiliklarini tahlil qiladilar. Masalan, bank omonatlari, aksiyalar, obligatsiyalar, ko'chmas mulk yoki kichik biznesga sarmoya kiritish variantlari baholanadi. Har bir variant bo'yicha daromadlilik, likvidlik va xavf darajasi solishtiriladi. Bu bosqich investitsion fikrlashni va moliyaviy qarorlarni tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

7-bosqich. Moliyaviy xavflarni tahlil qilish. Bu bosqichda ishtirokchilar moliyaviy qarorlarga ta'sir etuvchi xavf omillarini aniqlaydilar. Inflyatsiya, kredit yuki, valyuta kursining o'zgarishi, ishsizlik, kutilmagan xarajatlar va bozordagi noaniqliklar kabi omillar tahlil qilinadi. Har bir xavf uchun uni kamaytirish choralari ishlab chiqiladi. Masalan, zaxira mablag'i shakllantirish, sug'urtadan foydalanish yoki investitsiyalarni diversifikatsiya qilish kabi yechimlar taklif qilinadi. Bu bosqich ishtirokchilarda risk-menejment kompetensiyasini rivojlantiradi.

8-bosqich. Natijalarni baholash va keyingi rejani ishlab chiqish. Metodning yakuniy bosqichida qabul qilingan moliyaviy qarorlar va amalga oshirilgan rejalarning samaradorligi baholanadi. Belgilangan maqsadlarga qay darajada erishilgani tahlil qilinib, mavjud kamchiliklar va ularning sabablari aniqlanadi. Shu asosda keyingi davr uchun yangi moliyaviy rejalar tuziladi va takomillashtirish choralari belgilanadi. Bu bosqich refleksiya, o'z-o'zini baholash va uzluksiz rivojlanish tamoyilini ta'minlaydi.

«Moliyaviy charxpalak» metodining yuqorida keltirilgan sakkiz bosqichi bir-biri bilan mantiqiy va funksional jihatdan uzviy bog'langan bo'lib, ular moliyaviy qaror qabul qilish jarayonining yaxlit pedagogik modelini tashkil etadi. Metodda har bir keyingi bosqich avvalgi bosqichda erishilgan natijaga tayanadi va o'quvchini oddiy moliyaviy tushunchalarni o'zlashtirishdan tortib, mustaqil tahlil qilish, asoslangan qaror qabul qilish va o'z faoliyatini baholash darajasigacha izchil olib

boradi. Bosqichlarning sikl ko'rinishida tashkil etilgani esa ta'lim oluvchilarga moliyaviy rejalashtirish va boshqarish jarayonlarini muntazam takomillashtirib borish imkonini yaratadi. Shu bois mazkur metod kompetensiyaviy yondashuv talablariga muvofiq ravishda moliyaviy bilimlarni amaliy ko'nikma va barqaror kompetensiyalarga aylantirishga xizmat qiladi. Aynan ushbu xususiyatlar «Moliyaviy charxpalak» metodining pedagogik va amaliy afzalliklarini belgilaydi. Ushbu metodning afzalliklari quyidagilardan iborat:

- **Kasbiy ta'lim tashkilotlari o'quvchilarida moliyaviy qaror qabul qilish kompetensiyalarini tizimli shakllantiradi.** Metodning bosqichma-bosqich tuzilishi texnikum o'quvchilariga moliyaviy maqsadlarni belgilash, daromad va xarajatlarni tahlil qilish, budjetni rejalashtirish hamda asoslangan moliyaviy qarorlar qabul qilish kompetensiyalarini izchil rivojlantirish imkonini beradi.
- **Moliyaviy savodxonlik bo'yicha nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiya qiladi.** Kasbiy ta'lim tashkilotlarida mashg'ulotlarni keyslar, amaliy vazifalar, biznes-simulyatsiyalar va hayotiy vaziyatlar asosida tashkil etish orqali texnikum o'quvchilari nazariy bilimlarini real iqtisodiy munosabatlarda qo'llash tajribasini hosil qiladilar.
- **Texnikum o'quvchilarining ta'lim jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlaydi.** Interaktiv o'qitish shakllaridan foydalanish o'quvchilarning

mustaqil fikrlashi, tahlil qilish, muammolarga yechim topish va iqtisodiy jihatdan asoslangan qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

- **Kasbiy ta'lim tashkilotlarida individual va hamkorlikdagi ta'limni samarali tashkil etish imkonini yaratadi.** Metodni individual, juftlik va kichik guruhlarda qo'llash mumkin bo'lib, bu texnikum o'quvchilarida jamoaviy hamkorlik, muloqot madaniyati va birgalikda qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.
- **Texnikum o'quvchilarida moliyaviy bilim va ko'nikmalarning barqaror shakllanishini ta'minlaydi.** Metodning siklli tuzilishi o'quvchilarga har bir bosqich natijalarini tahlil qilish, mavjud xatolarni aniqlash va keyingi faoliyatlarini takomillashtirish imkonini berib, moliyaviy kompetensiyalarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.
- **Texnikum o'quvchilarida moliyaviy madaniyat va mas'uliyatli moliyaviy xulq-atvorni shakllantiradi.** Metodni muntazam qo'llash natijasida o'quvchilarda mablag'larni oqilona boshqarish, tejamkorlik, jamg'arish, kelajakni moliyaviy rejalashtirish va shaxsiy moliyaviy mas'uliyatga asoslangan barqaror iqtisodiy xulq-atvor shakllanadi.

Yuqorida qayd etilgan afzalliklar bilan bir qatorda, har qanday pedagogik metod kabi «Moliyaviy charxpalak» metodini amaliyotga joriy etish jarayonida ayrim tashkiliy va

metodik cheklovlar ham kuzatilishi mumkin. Ushbu cheklovlar metodning samaradorligini pasaytiruvchi omil sifatida emas, balki uni qo'llashda e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan shart-sharoitlar sifatida baholanadi. Xususan, metoddan yuqori samaraga erishish o'qituvchining kasbiy mahorati, o'quv mashg'ulotlarini to'g'ri loyihalash, amaliy keyslar va simulyatsion topshiriqlar bilan ta'minlanganlik darajasi hamda ta'lim muhitining imkoniyatlariga bevosita bog'liqdir. Shu sababli «Moliyaviy charxpalak» metodini ta'lim jarayoniga tatbiq etishda uning mavjud cheklovlarini hisobga olish va ularni bartaraf etishga qaratilgan pedagogik chora-tadbirlarni belgilash muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu metodning cheklovlari quyidagilardan iborat:

- **Kasbiy ta'lim tashkilotlarida metodni to'liq amalga oshirish uchun qo'shimcha vaqt talab etiladi.** Metodning sakkiz bosqichdan iborat siklli tuzilishi har bir bosqichni izchil bajarishni talab qilganligi sababli, mashg'ulotlarni rejalashtirish va amalga oshirish jarayoni an'anaviy o'qitish usullariga nisbatan ko'proq vaqt sarflanishini taqozo etadi.
- **Texnikumlarda o'quvchilar soni ko'p bo'lgan guruhlarda metodni samarali tashkil etish murakkablashishi mumkin.** Har bir texnikum o'quvchisining faol ishtirokini ta'minlash, ularning amaliy topshiriqlari va qarorlarini muhokama qilish katta akademik guruhlarda o'qituvchidan qo'shimcha tashkiliy yondashuvlarni talab etadi.

– **Metodni samarali qo'llash o'qituvchilarning yuqori darajadagi metodik va fasilitatsiya kompetensiyalarini talab qiladi.** Kasbiy ta'lim tashkilotlari pedagoglari keyslar, biznes-simulyatsiyalar, guruhli muhokamalar va refleksiv tahlillarni tashkil etish bo'yicha yetarli kasbiy tayyorgarlikka ega bo'lishlari zarur.

– **Metodning samaradorligi amaliy ta'lim resurslari bilan ta'minlanganlik darajasiga bog'liq.** Agar texnikumlarda hayotiy keyslar, simulyatsion mashg'ulotlar, raqamli ta'lim vositalari va amaliy topshiriqlar yetarli darajada ishlab chiqilmagan bo'lsa, texnikum o'quvchilarida moliyaviy kompetensiyalarni shakllantirish samaradorligi pasayishi mumkin.

«Moliyaviy charxpalak» metodini texnikumlarda joriy etish ta'lim oluvchilarda moliyaviy bilim, amaliy ko'nikma va kompetensiyalarni kompleks ravishda rivojlantirishga xizmat qiladi. Metodning siklik tuzilishi o'quvchilarga moliyaviy qaror qabul qilish jarayonini bosqichma-bosqich anglash, tahlil qilish va amaliy faoliyatda qo'llash imkonini yaratadi. Natijada ular shaxsiy moliyaviy maqsadlarni belgilash, daromad va xarajatlarni tahlil qilish, shaxsiy budjetni rejalashtirish, mablag'larni maqsadli taqsimlash, jamg'arish strategiyasini ishlab chiqish hamda investitsiya imkoniyatlarini baholash kabi muhim moliyaviy kompetensiyalarni egallaydilar.

Metodni qo'llash jarayonida o'quvchilarning tanqidiy va tahliliy fikrlash, muammoni aniqlash, muqobil yechimlarni taqqoslash, moliyaviy xavflarni baholash hamda iqtisodiy jihatdan asoslangan qaror qabul qilish qobiliyatlari rivojlanadi. Shu bilan birga, ularda moliyaviy intizom, tejamkorlik, shaxsiy mablag'larni samarali boshqarish, moliyaviy mas'uliyat va kelajakni rejalashtirish madaniyati shakllanadi. Bu esa texnikum bitiruvchilarining mustaqil hayotga, mehnat bozoriga va tadbirkorlik faoliyatiga tayyorgarligini oshirish, ularning raqobatbardoshligi va iqtisodiy faolligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa. «Moliyaviy charxpalak» metodi texnikum o'quvchilarida moliyaviy savodxonlik kompetensiyalarini shakllantirishga qaratilgan innovatsion mualliflik pedagogik metod hisoblanadi. Metodning asosiy ustunligi moliyaviy qaror qabul qilish jarayonini uzluksiz sikl asosida tashkil etishi bilan izohlanadi. Bu esa ta'lim oluvchilarga nazariy bilimlarni hayotiy vaziyatlarda qo'llash, shaxsiy moliyaviy resurslarni oqilona boshqarish, budjetni rejalashtirish, jamg'arish va investitsiya qilish bo'yicha amaliy ko'nikmalarni shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, metod kompetensiyaviy yondashuv, amaliy ta'lim va refleksiv tahlil tamoyillarini o'zaro uyg'unlashtirgan holda ta'lim jarayoni samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib ta'kidlash mumkinki, «Moliyaviy charxpalak» metodini kasbiy ta'lim tashkilotlarida joriy etish

o'quvchilarning moliyaviy madaniyatini samaradorligini eksperimental tadqiqotlar yuksaltirish, iqtisodiy tafakkurini asosida baholash, uni raqamli ta'lim rivojlantirish va mas'uliyatli moliyaviy xulq- texnologiyalari bilan integratsiya qilish atvorini shakllantirishning samarali hamda turli ta'lim bosqichlariga moslashtirish pedagogik vositasi bo'lishi mumkin. bo'yicha ilmiy izlanishlarni davom ettirish Kelgusida mazkur metodning pedagogik maqsadga muvofiq hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 16-oktabrdagi "Kasbiy ta'limda malakali kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish va xalqaro ta'lim dasturlarini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-158-son Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 23-oktabrdagi "Kasbiy ta'lim tizimida islohotlarni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-316-son qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 23-oktabrdagi "Kasbiy ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-190-son Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish bo'yicha uslubiy va axborot materiallari. – Toshkent, 2023.
6. Raxmatullayeva D., Davlyatova S. "Kasbiy ta'lim tizimida moliyaviy savodxonlikni oshirishning xorijiy tajribalari" // "Kasbiy ta'limda ilg'or xalqaro tajribalar asosida kadrlar tayyorlashni sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarishning dolzarb muammolari, yechimlari va istiqbollari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to'plami. – Toshkent, 2026-yil 5-may.
7. Raxmatullayeva D. "Texnikum rahbarlarining boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish" // "Kasbiy ta'limda ilg'or xalqaro tajribalar asosida kadrlar tayyorlashni sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarishning dolzarb muammolari, yechimlari va istiqbollari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to'plami. – Toshkent, 2026-yil 5-may.
8. OECD. *Financial Education*. – URL: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/financial-education.html>